

Od Redakcji

Editor's Note

Przed Państwem – Czytelnikami i Autorami tekstów – kolejny, 26 już tom czasopisma „Niepełnosprawność. Dyskursy Pedagogiki Specjalnej”. Artykuły, które znalazły się w tym wydaniu niełatwo spiąć klamrą jednoznacznie brzmiącego, wiodącego tytułu czy hasła: obejmują bowiem wiele zagadnień i problemów, wskazując zarazem jak złożonym i wieloznacznym fenomenem pozostaje niepełnosprawność, podobnie jak mnogość doświadczeń podmiotów w różny sposób weń uwikłanych. By zaakcentować swoistą różnorodność i bogactwo podejmowanych w niniejszym tomie zagadnień i treści zogniskowanych wokół niepełnosprawności i człowieka, którego biografia splata się z niepełnosprawnością, tytuł główny tego wydania Czasopisma nie przypadkiem, a w pełni intencjonalnie brzmi: „Świat(y) niepełnosprawności. Wielość wątków, obrazów, kreacji i doświadczeń”.

Tom, który oddajemy do rąk Państwa, jest obszerny – mieści osiemnaście artykułów, niewątpliwie pozwala to, by sugerować, iż zjawisko niepełnosprawności i związana z nim materia indywidualnych i społecznych eksperyencji, praktyk codzienności i profesjonalnego działania nieustająco budzi ciekawość, wyzwalając motywację do pogłębionych studiów / badań i krytycznego namysłu. Finalne rezultaty owych eksploracji i dociekań, ujęte w ramy naukowego tekstu, zyskują szansę, by ukazać się drukiem m.in. w naszym Czasopiśmie. Tym samym, na jego łamach niepełnosprawność – jako fenomen wielowymiarowy i niejednoznaczny, ustanawiający przestrzeń wielorakich doświadczeń, losów, biografii, na których odciska swój ślad – odsłania nowe, nieodkryte, nie dość poznane obszary bądź ujawnia tropy czy wątki, które domagają się ponownego/nowego oglądu, aktualizacji, przeformułowań czy dekonstrukcji. W bieżącym tomie Czasopisma prezentujemy artykuły badaczy, którzy zechcieli przedstawić własne naukowe eksploracje, zarówno takie, które skonkretyzowały się jako projekty empiryczne, osadzone w zróżnicowanych kontekstach teoretyczno-metodologicznych, czy też są rezultatem rozpoznania na drodze refleksyjnej analizy, w pochyleniu nad tekstem zastanym.

W przedkładanym tomie „Niepełnosprawności” wyróżnione zostały niejako cztery części, w których umieszczone teksty harmonizują ze sobą w kontekście

rozważań przedmiotowych. Część pierwsza ogniskuje się wokół kategorii zakreślających obszerne pole dociekań (badawczych), interpretacji i namysłu: są nimi niepełnosprawność, konceptualizacje i doświadczenia, świat społeczny. Dyskusję rozpoczyna tekst K. Barłóg, która podejmuje w nim zagadnienie motywacji młodych osób z ograniczeniami sprawności do podejmowania aktywności i społecznej partycypacji. Zbliżoną problematykę ukazuje w artykule I. Kucharczyk, która swoją wypowiedź również dedykuje osobom w podobnym przedziale wiekowym – w okresie dorastania, koncentrując się w tekście na kompetencjach społecznych i samoświadomości emocji osób z niepełnosprawnością wzroku. Obie autorki podnoszą kwestię wejścia w okres adolescencji i dorastania osób z niepełnosprawnością, analizując istotne czynniki, które znacząco oddziałują, niekiedy utrudniając funkcjonowanie wymienionej grupy w społecznych kontekstach. Motywacja do aktywności i uczestnictwa, wielość oraz jakość doświadczeń związanych z czerpaniem wzor(c)ów zachowań i działań innych uczestników społecznego życia, samoocena, samoświadomość, poziom społecznych kompetencji wraz z niezbędnością ich doskonalenia i zdobywania nowych – to niektóre z wymienionych przez K. Barłóg i I. Kucharczyk czynników jako ważnych dla młodych osób z niepełnosprawnością w drodze ku dorosłości.

D. Krzemińska i A. Szczesiul pochylają się nad narracjami osób z niepełnosprawnością, z których starają się wyczytać to, co sami o sobie i otaczającym świecie komunikują uczestnicy relacjonowanych przez obie autorki badań. Z artykułu D. Krzemińskiej dowiemy się jaki jest świat wartości patriotycznych dorosłych z głębszą niepełnosprawnością intelektualną – co to dla nich znaczy patriotyzm oraz bycie patriotą, jakie znaczenia przypisują tym kategoriom i w jaki sposób o nich opowiadają. A. Szczesiul zaś, skupia się na licealistach z niepełnosprawnością ruchową, dążąc do wyłonienia z uczniowskich narracji tego, jak przeżywają swoje codzienne życie, jak widzą (w nim) siebie oraz otaczający ich świat.

O tym z kolei, iż niepełnosprawność jawi się społecznym i konceptualnym konstruktem, projektowanym w toku rozłożonych w czasie codziennych praktyk interakcyjnych pisze w świetle własnych badań J. Niedbalski. Autor skoncentrował się na procesie włączania osoby z niepełnosprawnością ruchową do grupy pełnosprawnych sportowców, trenujących w klubie sportowym. Badania – jak konkluduje sam autor – ujawniły „zestaw praktyk organizacyjnych, które przekształciły osobę z niepełnosprawnością w sportowca z niepełnosprawnością”. Zdemaskowane zostały także potoczne i stereotypowe sposoby postrzegania niepełnosprawności, które okazały się być fałszywymi, aczkolwiek niepozbawionymi upraszczającej kategoryzacji etykietami.

J. Gładyszewska-Cylulko i A. Lis-Zaldivar skupiają uwagę na niepełnosprawności i osobach z niepełnosprawnością jako fenomenom rozgrywającym się w przestrzeni świata społecznego, a tym samym uwikłanym w społeczne postrze-

ganie i wartościowanie. Pierwsza w wymienionych autorek relacjonuje badania porównawcze zrealizowane wśród studentów w Polsce i w Australii, w których poszukiwała podobieństw w percepcji możliwości i potrzeb osób niewidomych. Okazało się, iż w sposobie widzenia potrzeb i możliwości niewidomych, studenci z dwóch różnych kontynentów ujawniają wiele analogii, co autorka przypisuje m.in. właściwej dla młodych ludzi otwartości na inność. Z kolei A. Lis-Zaldivar przygląda się uszkodzeniu słuchu jako problemowi społecznemu, wskazując, iż słuch jako jeden z głównych narządów zmysłów pozostaje społecznie niedoceniany, jeśli chodzi o obserwację i kontrolę jego właściwego działania. Autorka wskazuje na niedostatek badań przesiewowych, które zwykle wykonuje się jedynie u noworodków, lekceważąc znaczenie badań kontrolnych na późniejszych etapach życia i rozwoju, w szczególności zaś u osób starszych. U tych bowiem, niedosłyszenie staje się problemem wstydlivym i ukrywanym, który przy odpowiednim proteżowaniu mógłby zostać skutecznie wyeliminowany, podnosząc jakość życia seniora.

W kolejnej w wyłonionych części numeru Czasopisma znalazły się trzy artykuły, które tematycznie zakreślają trzy pojęcia: niepełnosprawność – media – edukacja. Dwa z nich, bezpośrednio odnoszą się do edukacyjnej roli mediów i ich znaczeniu w kreowaniu wiedzy i postaw wobec niepełnosprawności. A. Hulewska, w odwołaniu do własnych badań zaznacza, iż nie sposób zanegować, iż wiedzy pozyskana za pośrednictwem *social media* niewątpliwie oddziałuje na ich użytkowników. I nie jest to wyłącznie oddziaływanie o charakterze informacyjnym, lecz – aczkolwiek pewną ostrożnością – można mówić o działaniu inspirującym czy motywującym. Okazuje się bowiem, że pozyskiwana z *social media* wiedza o niepełnosprawności, nawet jeśli jest fragmentaryczna i pozyskiwana w nie w pełni intencjonalnie, to jednak wzbudza motywację do działania na rzecz osób niepełnosprawnych bądź skłania do refleksji nad samym sobą, w odwołaniu do konkretnych przykładów osób z niepełnosprawnością. Z kolei A. Majer i A. Nawrocka przyglądają się i analizują telewizyjne bajki dla dzieci, wskazując w jaki sposób wpleciony i zaznaczony zostaje wątek niepełnosprawności w telewizyjnych bajkach dla dzieci, a zarazem jaki wizerunek osoby z niepełnosprawnością i obraz niepełnosprawności wyłania się z bajek. Nieco z innej perspektywy spoglądają na media J.I. Belzyt i W. Kruszyńska, które zauważają, iż powszechny charakter mediów, nieodłącznie obecnych w codziennym życiu, umieszcza w kręgu ich użytkowników także osoby z niepełnosprawnością. Autorki wnikliwie przyglądają się obecności niepełnosprawnych w sieci, co skłania je do pewnych konkluzji: rolę Internetu w życiu osób z niepełnosprawnością można uznać za co najmniej dwuznaczną – może on zarówno oddziaływać w sposób bardzo korzystny, m.in. sprzyjając społecznej inkluzji, tworzyć przestrzenie wspólnoty (doświadczeń), służące wsparciu i wzmacnianiu własnej oceny, budowaniu poczucia pewności i sprawstwa. Rola Internetu w dostępie do szkoleń, kursów i wszelkich form edukacji jest

nie do przecenienia. Jednak to nie jedyne oblicze sieci: jak zauważają Belzyt i Krużyńska, obecność niepełnosprawnych w Internecie wiąże się także z pewnymi zagrożeniami: zalewem fałszywych informacji, zachwianiem i rozmyciem wartości, utratą dystansu do siebie, osłabieniem bezpośrednich relacji z ludźmi i przyrodą.

Trzeci z obszarów tematycznych zawartych w tomie ogniskuje się wokół problematyki (doskonalenia) jakości życia z niepełnosprawnością. Znalazły się tutaj cztery artykuły. Dwa z nich – autorstwa A. Czyż i A. Rosińskiego poruszają zagadnienia związane z podnoszeniem jakości funkcjonowania osób niepełnosprawnych, które dokonuje się dzięki zastosowaniu najnowocześniejszych rozwiązań i technologii związanych zarówno z protezowaniem, jak i treningowi określonych umiejętności z wykorzystaniem systemu elektroakustycznego. W obu przypadkach – jak przekonują wymienieni autorzy – niewątpliwie zmienia się na korzyść poczucie jakości życia osób z niepełnosprawnością wzroku i słuchu.

Uwagę L. Wawryk i B. Ziółkowskiej zaprzęta zjawisko niepełnosprawności splecione z nieprawidłowym zachowaniem. Pierwsza z autorek prezentuje przypadek chłopca z Zespołem Tourett'a, eksponując kwestię diagnozowania i oddziaływania na występujące u opisywanej osoby zachowania przejawiające niedostosowanie. B. Ziółkowska zaś, podejmuje problematykę sprzężenia niepełnosprawności fizycznej z nieprawidłowymi zachowaniami jedzeniowymi, analizując zaburzenia żywieniowe w kontekście diagnostyki problemu, a także jego profilaktyki i terapii.

Ostatnia z części składających się na całość tomu jest całkowicie dedykowana twórczej aktywności osób z niepełnosprawnością. Znalazły się tutaj cztery teksty. Dwa z nich zostały napisane przez M. Zaorską, która egemplifikuje twórcze poczynania dwóch mężczyzn z niepełnosprawnością wzroku, przy czym jeden z nich to osoba głuchoniewidoma. Autorka akcentując nie tylko unikalny charakter ich twórczości, ale eksponuje również znaczenie twórczego działania w życiu każdego z nich. W obu bowiem przypadkach twórczość stanowi płaszczyznę budowania własnej tożsamości jako osoby zdolnej do aktywnego życia i przezwyknięcia ograniczeń, jakie niesie ze sobą niepełnosprawność. Twórcza aktywność, jako wartościowy obszar działania podejmowany przez osoby z niepełnosprawnością psychiczną i intelektualną, jest przedmiotem rozważań A. Steligi. W ujęciu autorki przestrzeń kreacji staje się zarazem przestrzenią komunikowania odmiennych znaczeń choroby/niepełnosprawności, aniżeli te, które skłaniają, by na osobę niepełnosprawną patrzeć wyłącznie przez pryzmat owej niepełnosprawności. Twórcza aktywność i jej efekty w postaci konkretnych wytworów pozwalają spojrzeć na ich twórców z perspektywy dzieła, nie zaś widzieć ich li tylko w optyce (doświadczanej) niepełnosprawności. W szczególny sposób na twórcach i ich dziełach koncentruje się E. Lubińska-Kościółek. Proponuje ona przyjrzenie się

twórcom z kręgu Art. Brut i ich pracom, które powstawały jako efekt spontanicznego działania, niekoniecznie ugruntowanego profesjonalnym podkładem, niewątpliwie jednak motywowane (wrodzonym) talentem, imperatywem do twórczego, nacechowanego indywidualnym stylem działania. Twórcy sztuki Art Brut niejako na przekór czy nawet wbrew własnej niepełnosprawności wykraczają poza granice izolacji, zyskując szansę na przemieszczenie ku centrum – za sprawą uznania, jakimi cieszą się ich dzieła.

Liczymy na to, iż dokonany dla niniejszego tomu czasopisma „Niepełnosprawność” wybór tekstów oraz podejmowana w nich problematyka otwiera realną przestrzeń dyskursu (pedagogiki specjalnej). Zapraszamy Państwa nie tylko do lektury i namysłu nad proponowanymi opracowaniami, ale serdecznie zachęcamy już teraz do włączenia się w ów dyskurs, składając własne artykuły do kolejnych wydań Czasopisma.

Dorota Krzemińska
Redaktor tomu